

Het rapport voldoet grotendeels aan de wensen en richtlijnen. Het heeft een heldere structuur. Het bevat geen overbodige zaken. Helaas houdt het voorstel voor vervolgonderzoek (het boorplan) geen rekening met de geplande bodemverstoringen. Het is alleen noodzakelijk om veldonderzoek te doen op die plaatsen waar resten aanwezig kunnen zijn en de bodem daadwerkelijk wordt verstoord.

Ook een interpretatie van de oude kaarten ontbreekt. Wat heeft Pourbus nu afgebeeld? Pourbus duidt bebouwing aan met rode en witte blokjes. Mogelijk dat de woningen en hofsteden (belangrijker zaken) in rood zijn aangeduid en minder belangrijke zaken, zoals schuurtjes en andere bebouwing met wit. Het kan ook zijn dat met de witte blokjes andere, waterstaatkundige werken worden weergegeven. Een deel van de witte blokjes is namelijk in of over watergangen getekend.

Ook mis ik een bespreking van de verschillen tussen de kaart van Pourbus (1573) en de kaart van Visscher-Roman (1645).

Voor de overzichtelijkheid worden de mogelijk aanwezige archeologische waarden en vervolgacties in het plangebied in vier delen besproken. De nummers verwijzen naar de bijgeleverde kaart. In eerste instantie wordt een booronderzoek aanbevolen, aangezien nog niet duidelijk is of zich ter plaatse van de bebouwing op oude kaarten ook daadwerkelijk nog bewoningsresten in de bodem bevinden. De boringen worden uitgevoerd ter plaatse van de bebouwing op de kaarten van Pourbus en Visscher-Roman en uitsluitend ter plekke van toekomstige bodemverstoringen. Indien blijkt dat daadwerkelijk resten aanwezig zijn, dan kan besloten worden om de resten (deels) in situ (in de bodem) te behouden door kleine planaanpassingen, dan wel een archeologische begeleiding (AB) uit te laten voeren, indien behoud niet mogelijk is. De verwachting is dat de AB's bij de verschillende objecten hooguit enkele dagdelen in beslag zullen nemen. De AB's richten zich op het documenteren van de dijkprofielen, de gracht van fort Napoleon en andere gebouwresten, te weten funderingen van boerderijen en bijgebouwen en restanten van waterstaatkundige werken (duikers, dammen en sluizen) uit de 16^e en 17^e/18^e eeuw, alsook op het bergen van vondsten. Er dient ook rekening te worden gehouden met uitwerking van vondsten en conservering. Het laatste ook met het oog op tentoonstellen van vondsten in het bezoekerscentrum. Voor de AB's is een Programma van Eisen noodzakelijk.

Voor het noordwesten van het plan Waterdunen geldt:

1. De contouren van het Fort Napoleon (later fort Willem I) zijn op het AHN duidelijk zichtbaar. In het westelijke deel van de omgrachting wordt de nieuwe inlaat gegraven. Tijdens de uitvoering van de graafwerkzaamheden is een archeologische begeleiding noodzakelijk. De duur van het veldwerk is circa 3 dagen. De AB richt zich op het bergen van vondsten die verband houden met het 19^e-eeuwse fort.

Er wordt een doorlaat gegraven in de dijk direct ten westen van de camping (Groenedijk langs het Zandertje). Bij het doorgraven dient het profiel van de dijk te worden

gedocumenteerd door middel van een archeologische begeleiding. Dit onderzoek kan worden uitgevoerd in het kader van het binnendijkenproject door de SCEZ in samenwerking met de AWN.

2. Halverwege de Walendijk is op de kaart van Pourbus bebouwing aangeduid. Het betreft vermoedelijk een boerderij en twee schuurtjes. Ter plaatse van de kwelsloot worden 6 tot 8 boringen uitgevoerd.
3. De oude bebouwing aan de Walendijk direct ten westen van de watergang (erf mevr. Maas) staat alleen op kaart van Pourbus weergegeven. Het betreft vermoedelijk een boerderij en twee schuurtjes. De projectie van Histomaps maakt aannemelijk dat de plek van de oude bebouwing overeenkomt met die van de huidige bebouwing. Toch is niet uit te sluiten dat ten zuiden van het huidige erf nog bewoningresten aanwezig zijn. Aangezien hier een waterpartij wordt gegraven, worden hier 6 tot 8 boringen gezet.

Voor het zuidwesten van het plan Waterdunen geldt:

4. Op de kaart van Visscher-Roman staat ten oosten van de huidige bebouwing aan de Puijendijk een hofstede ingetekend. Om het erf wordt een kwelsloot gegraven (breedte ca. 12 m en diepte ca 1,5 m). Ter plaatse van de kwelsloot worden 6 tot 8 boringen uitgevoerd om te onderzoeken of de bebouwing in de 17^e-18^e eeuw inderdaad ten oosten van het erf heeft gelegen.
5. Op de kaart van Visscher-Roman staat aan de Puijendijk nog een hofstede ingetekend. Langs de bestaande dijk wordt een kwelsloot gegraven (breedte ca. 12 m en diepte ca 1,5 m). Ter plaatse van de kwelsloot worden 6 tot 8 boringen uitgevoerd om te onderzoeken of hier inderdaad in de 17^e-18^e eeuw een hofstede heeft gestaan.

Voor het noordoosten van het plan Waterdunen geldt:

6. Op de kaart van Visscher-Roman is te zien dat aan het Zandertje drie hofsteden stonden. Dit komt overeen met de situatie op Pourbus. De bebouwing aan het Zandertje blijft gehandhaafd. Hier is geen veldonderzoek nodig. Alleen ten zuiden van de huidige bebouwing wordt een waterpartij gegraven. De projectie maakt aannemelijk dat de locaties van de oude hofsteden grotendeels overeenkomen met die van de huidige bebouwing. Toch is niet uit te sluiten dat ten zuiden ervan nog bewoningresten aanwezig zijn. Daarom worden ter plaatse van de waterpartij eerst 6 tot 8 boringen uitgevoerd.

De resten van batterij Jaubert zijn vermoedelijk nog aanwezig (zie AHN), maar worden niet bedreigd. Hier is dus geen reden voor een veldonderzoek.

Voor het zuidoosten van het plan Waterdunen geldt:

7. Aan de Hogedijk (vervolg van de Pijendijk) bevinden zich op twee locaties mogelijk resten van oude bebouwing. Deze is zichtbaar op de kaarten van Pourbus en Visscher-Roman. De bebouwing blijft gehandhaafd. Ook de boerderij op de T-kruising van de Langeweg en de Slikkenburgseweg blijft gehandhaafd. Er is daar dus geen reden voor een veldonderzoek. Alleen ter plaatse van de kwelsloot, die om het erf van de Rooij aan Hogedijk 1 wordt gegraven, kunnen eventuele resten worden verstoord. Ter plaatse van de kwelsloot worden daar 6 tot 8 boringen uitgevoerd.
8. De Nolletjesdijk die een klein polderdje omsloot, is in het recente verleden al weggegraven. Aangezien ondergronds nog interessante resten van de dijkvoet aanwezig kunnen zijn, wordt aanbevolen om bij de twee doorgravingen door de kwelsloot (aan de noordzijde van de Hogedijk) het profiel van de dijkvoet van de voormalige Nolletjesdijk te laten documenteren door middel van een archeologische begeleiding. Dit onderzoek kan worden uitgevoerd in het kader van het binnendijkenproject door de SCEZ in samenwerking met de AWN.
- 9 t/m 14 Aan de Langeweg beeldt Pourbus witte blokjes af. Vermoedelijk zijn dit geen schuurtjes of kleine woningen. Waarschijnlijk betreft het dammetjes en/ of duikers, of andere waterstaatskundige werken. Pourbus tekent de weg met een watergang erlangs. De akkers/ velden waren ongetwijfeld te bereiken met een brug/ duiker over deze watergang. Visscher-Roman laat geen bebouwing zien langs de Langeweg. Op de huidige luchtfoto zijn langs de Langeweg dammen/ duikers zichtbaar. Deze lijken deels met die van Pourbus overeen te komen. Aangezien de locaties aan de hand van bestudering van oude en moderne kaarten goed te achterhalen is, dienen eerst ter plaatse van de zes locaties ieder 2 tot 3 boringen te worden gezet; in totaal ca. 20 boringen. Er dient rekening gehouden te worden met een archeologische begeleiding aangezien hier kreken worden gegraven.

Aanbevolen wordt om in totaal 70 controleboringen tot 1,5 à 2,0 m –mv uit te laten voeren, verspreid over de verschillende locaties (na het roven van de oogst). De exacte plaats van de boringen wordt bepaald aan de hand van de kaartprojecties en de meest recente graafplannen. Het onderzoek wordt uitgevoerd conform de KNA en de richtlijnen van de Provincie Zeeland.

Voor de locaties waar geen archeologische begeleiding wordt uitgevoerd geldt:

Ondanks de vrijstelling voor archeologisch onderzoek is niettemin de kans aanwezig dat archeologische sporen en vondsten in de bodem aanwezig zijn en dat deze in de uitvoeringsfase van de graaf- en inrichtingswerkzaamheden aan het licht komen. Voor dergelijke vondsten bestaat een wettelijke meldingsplicht ex. artikel 53 van de Monumentenwet 1988. Bij graafwerkzaamheden dient men dan ook attent te zijn op eventuele vondsten. Opdrachtgever verplicht de aannemers om attent te zijn op eventuele vondsten en/of sporen tijdens de werkzaamheden en verplicht hen archeologische vondsten onverwijld te melden bij de Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland (SCEZ) te Middelburg, tel: 0118-670870.

Middelburg, 16 juli 2012

Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland

Marcel de Koning